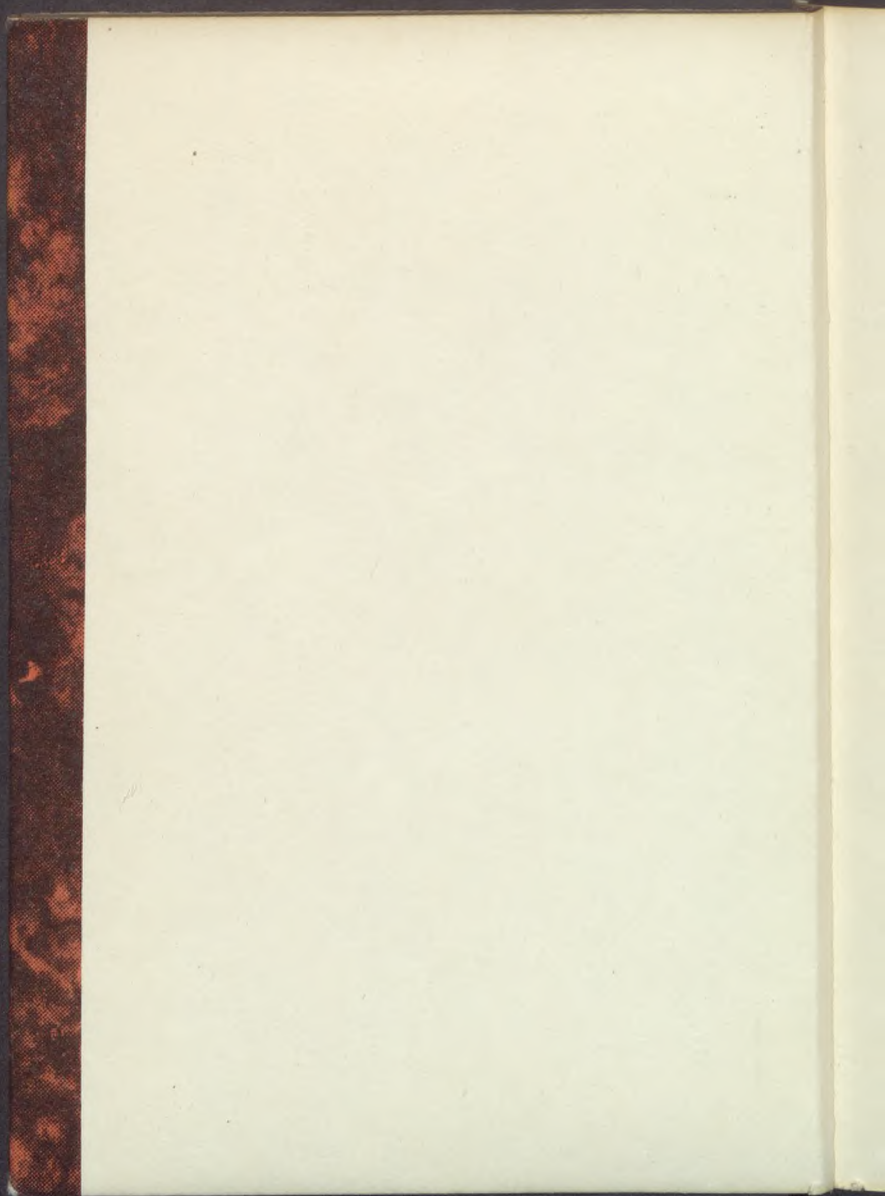
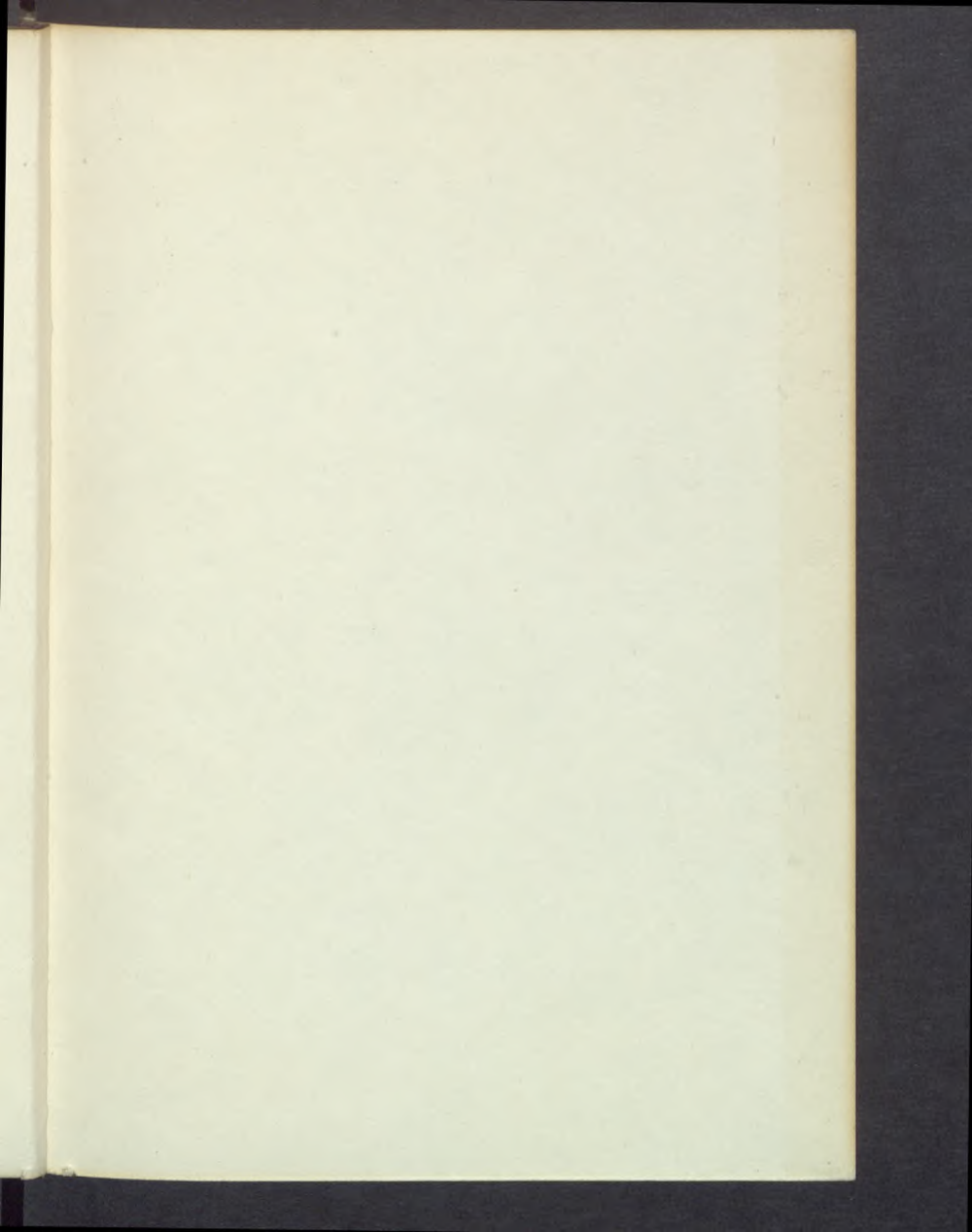

88.971

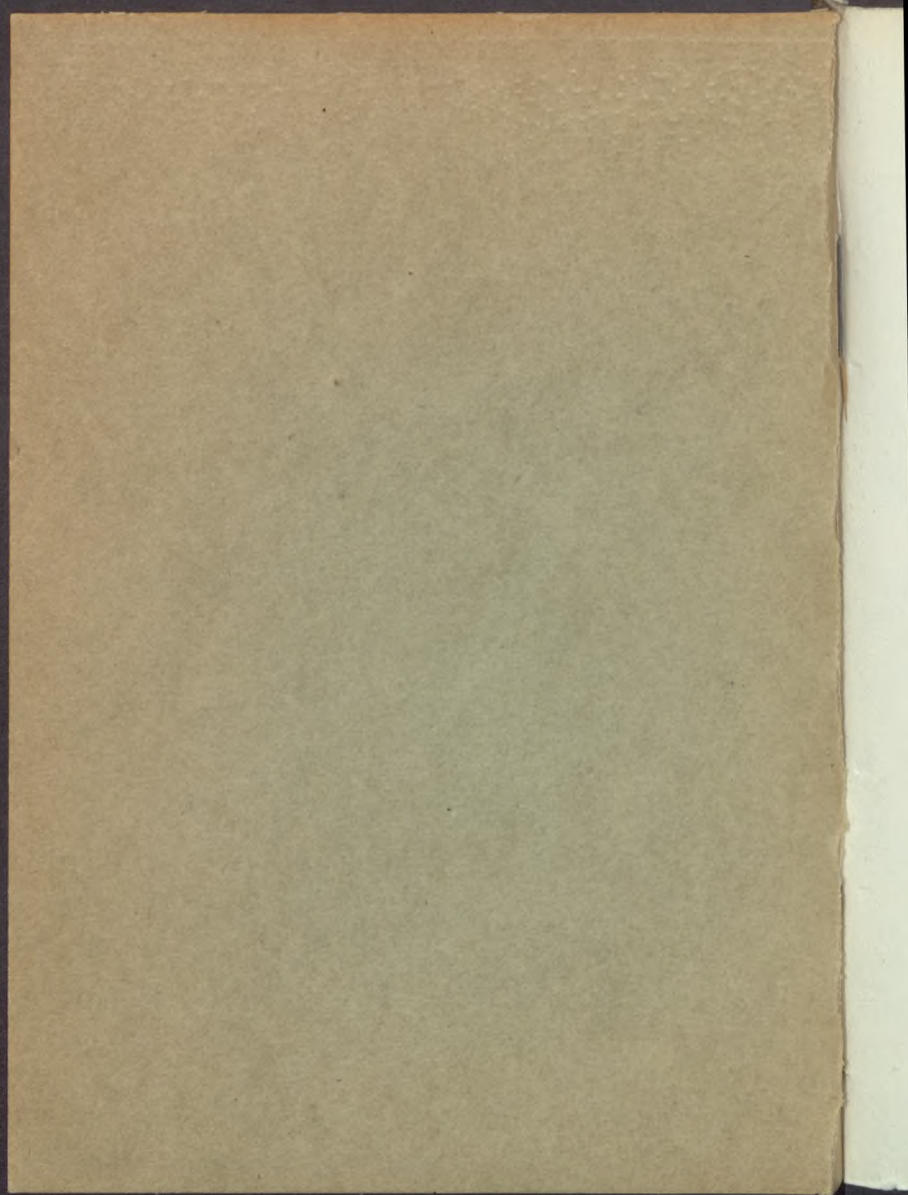

88971

DR. BARANYAY
JÓZSEF:
KOMÁROM
A MAGYAR
NÉPDALBAN

DR. BARANYAY JÓZSEF:

Komárom a magyar népdalokban

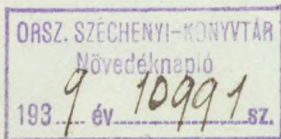
Komárom 1938.
A szerző kiadása.

A borítékot rajzolta :
HALASY JENŐ

Különlenyomat
a Komáromi Lapok 1937-ik évfolyamából.

88971

Nyomtatta Mettesich Kálmán könyvnyomdája Komárom.

Komárom a magyar népdalokban

Van-e nótásabb, dalosabb nemzet a világon a magyarnál? Minden nép szereti a dalt, de úgy egy se forrott össze a dallal, mint a magyar. Történeti multja, jelene szoros összefüggésben van a dallal. A magyarság dicsősége, gyásza, öröme, bánata, könnye és mosolya mind kifejezést talált a magyar népdalokban. Hogy dalos nemzet vagyunk, bizonyítják a szájhagyományok, a krónikások. Az Etel várába vonuló Árpád seregét sípok, kobzok zenéje fogadja és napokon át szól a zene és az ének. De még századokkal előbb, a magyarok ősei, a hunok királya, Attila udvarában lakomák, ünnepélyek alkalmá-

val mindig megszólal a dal, a zene, mint azt Retor Priscos is igazolja.

A kilencedik században a portyázó magyarok meglátogatják a Szent Gallen egyházát. A megrémült barátok elég sötét képet rajzolnak az ősmagyarokról, de megemlítik azt is, hogy kitűnő kedvvel táncoltak és daloltak és a közük keveredett egyik társuk, Heribald barát oly jól érezte magát a mulató magyarok között, hogy folyton áhítozott a magyarok visszajövele után.

Később megint hallunk a magyarok énekéről, de amíg a szentgalleni híradás harcias mulatságról szól, most a magyar népdalról hallunk és pedig Szent Gellért legendájában. Szent Gellért, a tudós püspök a Bakony táján jár társával, Walter mesterrel. Rájuk esteledik és betérnek egy vendégszerető magyar házába, ahol sokáig elbeszélgetnek, már éjfélre jár, amikor pihenésre térnek, de nem tudnak aludni, mert a vendéglátó gazda egyik szolgálója gabonát őrölt a házi malmon és közben énekelt. Ez az ének

annyira tetszett a két szent férfinak, hogy sokáig hallgatták és nem aludtak el. Gellért püspök a magyarok szimfóniájának nevezi ezt a bájos dalt, amelynek értelmét Walter magyarázza meg a magyarul még nem egészen jól tudó püspöknek.

A bölcsőtől a koporsóig az élet minden változataiban hű kísérője a dal a magyarnak. A bölcső- és az altatódaltól egészen a halotti tórok daláig száz és száz változatban adják vissza a dalok az emberi érzéseket. A katona és a szerelmes dalok a leggyakoribbak, hiszen a katonáskodás és a szerelem nagy szerepet játszott mindig a magyarok életében.

»Ki teremti a népdalt?« — kérdi Jókai Mór, Komárom halhatatlan nagy szülöttje és aztán meg is felel rá: »Honnan jönnek e zengzetes, sajátos énekek, miknek dallama és verse egyszerre látszik születve lenni, senkise tudja, hogy kitől? Ki az, ki titokban költészetet és dalt teremt, melynek minden képe, minden hangja oly igazi, oly nemzethű. Arató leá-

nyok a mezőn, halászlegények a folyón eltanulják egymástól, nem tudni soha, ki volt az első, aki azt énekelte? Hol lakik ez a kimeríthetetlen költészet? Ez a pazarlás mindennel, ami szép, ami ragyogó, ami kedves? Öröme, hajnalhasadása, bánata permetező felhő, szerelme tavaszi nap-sugár, elválása tengervégtelenség, ábrándja csillagos ég, gyásza feketére festett éjszaka. Izenetet küld a fecskétől, szeretni tanul a gerlicétől, lilomharmatban mosdik, patakok partjára megy sírni, virágos réteken sétál, tenger fenekéről hoz gyöngyöt, melybe szerelmese nevét foglalja, illatos leveleken alszik, lovát cédrusfához köti, rózsabokor alatt csókol, virágos kertbe temetkezik, rózsát ültet a sírhalomra és azt hű szeretőknek hagyja... És mindenütt magyar, minden ízében, szavában, dala hangzatában, tárgyai képében — magyar eltagadhatatlanul. Hol van az, aki mindezeket teremti? Ki van hivatva arra, hogy lelke túlömlő érzelmeinek szavát, hangot adjon, ki van hivatva ar-

ra, hogy beszéljen a nemzet ős szokásairól, a vigadó bánatról, a fehér házról a távolban, a pusztai délibábról és a kedvenc paripáról? Hova lettek, ki ismert egyet közülük valaha? Vagy talán úgy születik a népdal, mint a felhő? Minden nap új, meg új van az égen s még sem látta senki, hol és hogyan támad!»

Igy ír a mi nagy Jókaink a magyar népdalról. Hogyan is születik a magyar népdal? A névtelen szerző megalkotja, megtanítja barátait rája és aztán szárnyára veszi a nép szeretete és a legmesszebb vidékre is elviszi. Legtöbb népdalunk szerzője ismeretlen. Az újabb dalokról tudjuk ugyan, hogy ki alkotta, de idők multával a szerzők feledésbe mennek, amint hogy igen sok dalt írt Petőfi és több nagy magyar költő, de a nagyközönség előtt már a szerzők ismeretlen számba mennek. Valamit javított vagy változtatott rajtuk a nép izlése és az ismeretlen szerzőjű dalok számát szaporítják. A magyar népdalnak én is rajongója vagyok.

Ezrekre megy azon dalok száma, amelyeket ismerek. A magyar népdalgyűjteményekben nem egy helyen találunk tévedést. Az összegyűjtő ismeretlen szerző művének tart igen sok dalszöveget, amelyeknek pedig meg lehet állapítani a szerzőjüket. De ezeknek a szerzőknek ezzel csak nő a dicsőségük, mert olyat alkotnak, amelyet a nép magáénak tart és vall.

A sok ezer és ezer magyar népdal szöveg között igen sokat találtam olyat, amely Komárom városával foglalkozik. És ez természetes is, hiszen Komárom olyan nevezetes városa volt mindig a magyarságnak, hogy okvetlenül kellett, hogy megihlesse az ismert és ismeretlen népdalszerzőket. Komárom mint katonaváros is gyakran tárgya a dalszövegeknek, de előfordul sok más vonatkozásban is. Természetesen a komáromi szerelmes leány és legény is gyakran tárgya a dalszövegnek.

A sok dalszöveg olvasása közben elhatároztam már jó régen, hogy a

Komáromra vonatkozó dalszövegeket összegyűjtöttem. E gyűjtésben igen nagy segítségemre volt **Karle Sándor** volt komáromi szentbenedekrendi főgimnáziumi tanár, az én kedves jóbarátom, aki igen sok szöveget összegyűjtött. Különösen nagy segítségére volt a gyűjtésnek azzal, hogy a komáromi főgimnáziumi tanári könyvtárban talált egy kéziratos könyvet, amely tele van dalszöveggel. Ennek a piros vászonkötésű kéziratos könyvnek címe nincs, 100 oldal terjedelmű, szerzője ismeretlen. Eleinte azt hitlém, hogy Kovács Márk a gyűjtője, aki 70 kötet kéziratot hagyott hátra, de később kitűnt, hogy nem ő írta. Ebben a könyvben több, Komárommal foglalkozó nótaszöveg van. E könyvet »**Kéziratos**« jelzéssel fogjuk idézni.

A gyűjtés több évet vett igénybe és igen sokszor tettem közzé felhívást a lapokban, hogy aki ismer Komárommal foglalkozó dalszöveget, küldje be. Így is igyekeztem az anyagot gyarapítani.

A gyűjtés eredményét itt közöljük.

Érdekes, hogy két gyermek versikét is találtunk, amely Komáromot említi. A szövegek közlését talán kezdjük el ezzel a két versikével:

GYI PÁPÁRA...

Gyi Pápára pillangóért,
Onnét Győrbe gyöngyért,
Fehérvárra főkötőért,
Komáromba kontyért!

Gyermekkoromban még hallottam ezt a versikét régi öregektől. Gyerekeket térdükön lovagoltattak és közben a fenti verset mondogatták. Érdekes a versben a betűk összecsengése.

KOMÁROMBA...

Komáromba dömbér, dömbér...
Elmentem egy teknő földér.
Leltem benne krajcárt, aranyost,
Aki jó lesz, alszik, — kapja most.

Ezt az altatódalt, bölcsődalt Banai Tóth Pál komáromi polgári leányiskolai igazgató küldte be. Kb. 35 éve megjelent Gööz—Póra—Tóth: Magyar olvasó leányiskolák számára c. könyvben közölték Tolnai Lajos: Juliska néni című elbeszélésében.

Komárom nemcsak a magyar dalszerzőket ihlette meg, hanem a más nyelvűeket is. 1594-ben Bécsben jelenik meg Komáromot dicsőítő két dal. Egy bécsi antiquár könyvjegyzék így ismerteti ezt a Komáromról szóló két német dalt:

DALOK.

»Dalok, két új és valódi ujság: Az első a komáromi győzelem. Hanggal, ahogyan azt Olmütz városában éneklik, vagy gróf Zrinyi Miklós. — A második a mostan keletkező hadi-állapotokról, stb. Hangban, ahogy Störtzenbecker énekli. Wien, Kolb. 1594. 4. Bll. szép fametszetekkel.

Weller, Annalesek II. p. 410. Két nagyon ritka históriai ének a komáromi győzelemről.«

*

Komárom régi dicsőségéről zeng ez a nóta is:

HEJ, KOMÁROM...

Hej Komárom, Komárom, te búbanat
őre,
Porladozó vitézek mohos temetője,

Szép vidéked halmain nem gerlicék
búgtak,
Vérrózsákat fakasztó csatadalok
zúgtak.
Hej Komárom, Komárom,
Minden röged megáldom!

Hej Komárom, Komárom, könnyek
ringatója,
Régi magyar dicsőség tépett lobogója.
Itt villogott legtovább a szabadság
kardja,
Tán a Duna, Nyitra, Vág most is azt
siratja.
Hej Komárom, Komárom,
Minden röged megáldom!

Szövegét írta 1905. évben **Pósa La-
jos**, megzenésítette ugyanakkor **Szijj
Ferenc dr.**, Komárom nyugalmazott
polgármestere, a Jókai Egyesület el-
nöke.

*

Komáromról szól ez a régi gúny-
vers is:

KURUC TANYA
(1709 nov.—dec.)

4. Három híres Komáromok vagynak
az országban,
Mindeniknek elég jutott a külső
jóságban;

De az egyik többet ivott, hihető
a Vágban,
Mert a többit nem engedi élni
szabadságban.

5. Rév-Komárom pogácsából vagyon
felépítve,
A bástyái szalonnával vagynak
erősítve.
A házak is mind tejfellel lévén
fehérítve,
Semmi csoda, hogy így el van
vára híresítve.

Mátrai Gábor, a magyar zenetörté-
neti kutatás kiváló alapvetője 1859.
évben Történeti, bibliai és gunyoros
magyar énekek dallamai a XVI. szá-
zadból című kiadványában közli ezt
az 1709-ből eredő gúnyos dalt, mely-
nek 4. és 5. strófája Komáromról
szól. Dallamát és szövegét közli még
Kúm László: Legszebb népdalok és
táncnóták c. könyvében, 70. oldal, 68.
szám. A Csinom Palkó dallamára is
lehet énekelni.

E gunyoros vers ötödik versszaka
még előbb is ismeretes, mert amikor
Tollius Jakab, németalföldi tudós,
egyetemi tanár, 1678-ban Komárom-

ban jár, már említik ezt a gunyos verset, de a negyedik sort így is énekelték:

A Dunával kőfalai környű vannak véve!

*

Tollius Komáromról úgy ír, mintha paradicsomban járt volna, vidámság, jólét, zene, tánc és énekszó járta itt. A komáromi hajósokat víg és könnyelmű legényeknek festi, akik az adósságot adósságra csinálják. Jellemző a komáromi hajósokra ez a régi nóta:

KOMÁROMI HAJÓS: GYÖNGYÖM...

Komáromi hajós: gyöngyöm...

Gyöngyömnek az ára:

Kéret engem egy hajós,

Hogy menjek hozzája!

Hej, Anyám a hajós:

Valamennyi mind adós,

Nem megyek hozzája!

(Dr. Baranyay József: Régi utazások Komárom vármegyében, 111. lap.)

*

Komárom 1849-iki kaputálciója is foglalkoztatja a névtelen, ismeretlen

szerzőt és a komáromi vár föladása után a Klapka induló dallamára nem-sokára énekli a nép:

HIRES KOMÁROM BE VAN VÉVE

Hires Komárom be van véve,
Klapka nagy kegyyel el van küldve,
Klapka föladta, — Görgey eladta...
Egy, két aranyért a magyart eladta.

Görgeyt a nép sokáig árulónak tartotta és ezt ebben a dalban is kifejezésre juttatta. Csak a legújabb időben sikerült a történészeknek Görgeyt teljesen tisztázni a magyar nép előtt.

A fenti dal ilyen változatban is előfordul:

Hires Komárom be van véve,
Klapka generál el van küldve.
Nem végzi már fényes útját,
Éljen sokáig Klapka generál!

A harmadik sort így is énekelték:

Nem vezeti ő már többé a csatát...

*

A csallóközi nép ajkán is dal terem a komáromi vár föladása után pár napra:

HOSSZÚLABÚ KLAPKA.

Hosszúlábú Klapka

Komáromot föladta.

Ej, haj! Komáromot föladta!

Egye fene a németet,

Ezt a kutya nemzetet,

Ej, haj! Ezt a kutya nemzetet!

Závory Sándor, a csallóközi származású író, gleichenbergi orvos említi ezt a régi dalt »Csallóközi emlékeim« című cikkében, amely a Csallóközi Naptár 1922-iki évfolyamában jelent meg.

*

A »Híres Komárom be van véve!« kezdetű dalt csak nehezen tudtuk megmenteni a feledéstől. Már 1923-ban fölhívtuk olvasóinkat a »Komáromi Lapok« hasábjain, hogy közöljék ennek a Bach-korszakbeli dalnak a teljes szövegét, mert mi is csak az első sorát ismertük. Erre az első sorra is véletlenül jöttem rá. A Vasárnapi Ujság 1902. évfolyamában a 395. lapon találtam **Szaboleska Mihálytól** egy bájos verset, amelynek refrénje ez volt: Híres Komárom be van véve.

Ebből következtettem, hogy valami-
kor volt egy ilyen kezdetű régi nóta.
Érdekes, hogy Komáromban senkise
emlékezett erre a dalra és többszöri
felhívásunkra kaptunk csak választ.
Egyet Érsekújvárról, de a beküldő
(dr. Jaksics Lajos) se tudta az egész
szöveget, csak a töredékét. Egyik Gú-
táról kapott válasz már egész vers-
szakot tudott. Később aztán egy Ta-
tán iskolázott öreg, akkor (1923-ban)
73 éves olvasónk már többféle válto-
zatban küldte be.

A nyomravezető és Komárommal
foglalkozó Szabolcska vers különben
így hangzik:

HIRES KOMÁROM...

— Dal az öreg Hójáról. —

Szegény öreg Hóját biz én
megsirattam,
Ahogy az öcsémtől ma levelet
kaptam,
Ujságolás közben írja a levélben:
»A szegény Hóját is kivittük a héten.
Emlékszik még rá? — Hogyha egyéb
nem is,
A nótája tán még jut eszébe:
— »Híres Komárom be van vével!«

S mintha csak most volna, mintha
gyerek lennék,
Kel róla szívemben sok mosolygós
emlék,
Vígán járom újra a falut nyomában,
Katonásdit játsztunk mink édes-
vidáman,
Ő ott tüzel köztünk egy öreg indulón,
Sírva fakad, amint odaéere:
— »Híres Komárom be van véve!«

Tudja Isten, honnét szakadt a
falunkba,
Azelőtti sorsát tán maga se tudja,
Mi a játszótársat becsültük csak
benne,
De a nagyok előtt mintha több is
lenne.
Csodálatosképpen ők sose nevettek
A Hója cikornyás énekére:
— »Híres Komárom be van véve!«

Sőt szegény jó apám — az Isten
nyugtassa —
Neki a falatja felét is odaadta,
És bevitte egy-egy kancsó borocskára
Szegény rongyos Hóját a belső
szobánkba,
S ott — csak én hallottam mély
álmélkodással,
Együtt sírta vele nagy kedvébe:
— »Híres Komárom be van véve!«

S most, hogy az öcsémtől a levelet
kaptam,
Szegény öreg Hóját biz én
megsirattam,
S a kis fiaimnak — félig meseképpen
Azon nagy időkről beszéltem,
beszéltem,
— Ők már imádságként mondják
majd a nótát,
Amelynek bizony, haj! az a vége:
— »Híres Komárom be van véve!«

Érdekes és a komáromiak közö-
nyösségére jellemző, hogy amig Sza-
bolcskáék falujában, a pestmegyei
Ókércskén a Bach-korszakban a sírva
vigadó magyarok ismerték ezt a nó-
tát, Komáromban már nem emléke-
zett senki arra.

Hogy ki volt a fenti Szabolcska-
versben említett Hója bácsi, a vers-
ből nem lehet kivenni, de a legna-
gyobb valószínűség szerint bujdosó
honvéd, aki aztán Ókércskén telepedett
meg, mint a vándormadár, amelyet
már nem bír tovább a szárnya. Aféle
kósza kürtös volt, akit rongyos létére
nem átallottak bevinni a tiszta ven-
dégszobába. Csak az apró gyerekek-

nek tűnt föl, hogy a rongyos Hója bácsi hogyan juthat be a belső szobába? Ha Hója bácsi abban az évben halt meg, amikor Szabolcska Mihály verse 1902-ben a Vasárnapi Ujságban megjelent, akkor a szegény öreg 53 esztendeig siratta Komárom 1849-i kapitulációját.

*

A következő dal már szerelmes ének:

MAJD ELMEGYÜNK RÓZSÁM,
KOMÁROMBA.

Majd elmegyünk rózsám Komáromba,
Ott is együtt leszünk kovártélyba.

Simontornyán most volt a közgyűlés,
Ott is aztat tette a jóvégzés:
Hogy a katonaság arra menne,
Háborút is ottan nagyot tenne.

Nekem sincs egyebem egy rózsámnál,
Az is zálogban van az anyjánál.
Hej, aki azt nekem kiváltaná,
Aztat a Kirisztus megáldaná!

Van nekem szeretőm, nem tagadom..
Majd eljön estére, megmutatom.
Fekete szemét látni hagyom,
Piros két orcáját megcsókolom.

E dal szövegét megtaláljuk a Kéz-
íratos könyvben 265. szám alatt. Dal-
lamát pedig közli: **Kún S.** Szerelmi
és katona nóták 94. oldalon, 92. szám
alatt.

*

Az alábbi dal a sokszor megismét-
lődő dunai áradással kezdődik:

KIARADT A DUNA VIZE
MESSZIRE.

Kiáradt a Duna vize messzire,
Valahol egy szép leány volt, elvitte.
Fogja ki hát mindenki a magáét,
Ne szeresse soha senki a másét.

Nincsen kedvem, mert elvitte a fecske,
Egy száraz jegenyefára fölvitte.
Akkor leszek édes rózsám a tied,
Mikor ez a jegenyefa megéled.

Nincsen kedvem, mert elvitte a gólya,
Mert azt szerettem, kit nem kellett
volna.

Majd lesz kedvem, majd meghozza
a szélvész,

Komáromban majd kihúzza a révész.

Ez a város de be van kerítve!

Kedvesemet kivitték belőle,

Keskeny az út, nem tud visszajönni,

A szerelem kezd tőlem távozni.

E dalnak szövegét közli a Kéziratos könyv 235. szám alatt és **Limbay Elemér**: Magyar Daltár 11, 159. oldal, 308. dallam. Dallamát **Szini Károly**: A magyar nép dalai és dallamai c. könyvében találjuk. Közli a szöveget **Erdélyi János**: Népdalok és mondák (11, 124.) című gyűjteményében is.

*

Kedves, szerelmes dal ez is:

EGY ÚT MEGY
A VÁG-DUNÁRA.

Egy út megy a Vág-Dunára,
A Vág-Dunának hídjára,
Ott egy csinos szögletház van,
Karsú kis lány lakik abban.

Karsú kis lány, szép galambom,
Mért nem néztél az ablakon?
Kétszer mentem el előtted,
Mégsem láthattam a képed.

Föl is mentem, le is mentem,
Ablakodra nézve néztem,
Néztem, néztem, de hiába,
A szívem is sírt bújába.

A Vág felől hús szél támad,
Körüllengi a rózsámat,
Bár felém is lengedezne,
Bút-bánatot tőlem úzne.

Szövegét közli **Erdélyi**: Népdalok és mondák, 111, 269. Gyűjtötték Komáromban, 1848-ban. Dallamát nem ismerjük, de a »Ne menj rózsám a tarlóra« dallamára lehet énekelni.

*

A házasulandó legény kínos tépelődését festi az alábbi dal:

MOST ÜZENTEK KOMÁROMBÓL...

Most üzentek Komáromból,
Kell-e leány vagy sem.
Épen arról gondolkozom,
Elvegyem-e vagy sem.
Jaj nekem szegénynek,
Jaj árva legénynek.

Ha nagyvárosi lányt veszek,
Olyan, mint az angyal.
Ha falusi leányt veszek,
Olyan, mint a bárány.
Jaj nekem szegénynek,
Jaj árva legénynek.

Ha kisebb városit veszek,
Nem győzöm ruházni.
Ha nagyobb városit veszek,
Nem győzöm vigyázni.
Jaj nekem szegénynek,
Jaj árva legénynek.

Szövege: **Erdélyi**: Népdalok és mondák, 11. 262. lap, 460. dal.

Kedves, tréfás ének az alábbi:

ELHAJTANÁM A LIBÁT...

Elhajtanám a libát
Komáromig mezítláb,
Libaláb, libaláb
Komáromig mezítláb.

Ha galambom láthatnám,
Tovább is elhajtanám.
Libaláb, libaláb
Komáromig mezítláb.

Komáromi kisleány,
Vigyél által a Dunán.
Libaláb, libaláb
Vigyél által a Dunán.

Ha átviszel a Dunán,
Megcsókollak a partján.
Libaláb, libaláb
Megcsókollak a partján.

Szöveg és dallam: **Kun László**: Szerelmi és katona-nóták, 83. l., 8. sz.
Erdélyi: Népdalok: 1., 471. dal, 453. old.

A versszakok harmadik sorában a libaláb helyett ezt is mondták: Lidláb, ludláb.

1933-ban, június havában Böhmné **Sztojanovits Adrienne** vokál együttese énekelte ezt a dalt a budapesti rádióban **Kerényi** átíratában.

A pirosító és a puder gyanuja ellen
tiltakozik ez a régi dal:

AZÉRT, HOGY ÉN ILYEN KICSI
VAGYOK.

Azért, hogy én ilyen kicsi vagyok,
Kilenc betyár szeretője vagyok,
A tizedik el van tőlem zárva
Komáromi, de nagy kazamatákba.

Azért, hogy én ilyen piros vagyok,
Ne gondold babám, hogy festve va-
gyok.

Igy szült engem anyám e világra,
Piros puder de nem kell az orcámra.

Megrándult a kis pej lovam lába,
Térdig jár az a fekete sárba.
Szenvedj lovam, szenvedj a hazáért!
Én is szenvedek egy szép barna
lányért.

Szöveg és dallam: **Kún László**: Régi
jó nóták, 96. lap, 87. szám.

Ez a dal is azt bizonyítja, hogy
nincs új dolog a nap alatt: már eb-
ben a régi dalban is szó esik a festék-
ről és a puderről.

Halott babáját siratja ez az ének:
KOMÁROMI NAGY TORONYBA...

Komáromi nagy toronyba
Tízet ütött már az óra.
Az én kedves galambomat
Most teszik le majd a sírba.
Bárcsak addig le ne tennék,
Míg én innen oda mennék.
Ott keserves sírást tennék,
Koporsójára borulnék.

Említi a Kéziratos könyv 261. szám
alatt.

*

A Komáromról szóló nóták közül
talán a legjobban ismert az alábbi:

KIS-KOMÁROM,
NAGY-KOMÁROM.

Kis-Komárom, Nagy-Komárom,
Beh szép kislány ez a három!
Beh szeretném az egyiket,
Három közül legszebbiket.

Három csillag van az égen,
Három szeretőm van nékem,
Egyik szőke, másik barn,
A harmadik aranyalma.

Említi: **Limbay**: Magyar Daltár és
a Kéziratos könyv is 55. oldalon.
Szininél (203. lap) a befejezésben is

Kis-Komárom, Nagy-Komárom. A dal-
lamát **Huber** 11. kötet 39. sz., 41. lap.

*

Kedves közvetlenséggel fejezi ki az
érzelmeket az alábbi dal:

MÉLY A VÁGDUNÁNAK SZÉLE.

Mély a Vágdunának széle,
De még mélyebb a közepe,
Barna legény halász benne,
Szőke leányt keres benne.

Szőke leány hová lettél?
Talán a verembe estél?
Nem estem én a verembe,
Veled estem szerelembe.

Említi a Kéziratos könyv 218. szám
alatt.

*

Kissé csintalan a szövege az alábbi
dalnak:

KOMÁROMI KISASSZONY...

Komáromi kisasszony,
Ki fekszik az ágyadon?
Császárhuszár feküszik,
Hidege van, melegszik.

Hej, ujbári kis lány,
Hány esztendő lehetsz már?
Tizenhárom, meg egy fél,
Akár tizennegyed fél.

Szöveg és dallam: **Kún László**: Szerelmi és katona-nóták 17. szám alatt.

*

Elfelejtették ezt a régi komáromi nótát is:

KOMÁROMI HID ALATT...

Komáromi hid alatt
Cifra szűrőm ott maradt;
Hej! kértem vissza, nem adták,
Száz forintra tartották.

Duna, Tisza, zavaros,
Ez a kislány de csinos.
Hej! ég a szeme, mint a tűz,
Pici szája csókot tűz.

Dallamát és további szövegét közli:
Huber S.: 11. kötet, 53. sz., 55. lap.
A dallama hasonlít a Falu végén fehér ház dallamára.

*

A komáromi hiddal kezdődik ez a dal is:

KOMÁROMI NAGY HID ALATT...

Komáromi nagy hid alatt,
Legyek mászták hattyu nyakad,
Ha beköpi a legyek,
Ha megcsípi a legyek,
Én az oka nem leszek...

A mult század kilencvenes éveiben hallottam énekelni Nagytany községben, Csallóközben. Dallama: Zöld a kőkény, majd megkékül, Most vagyok szerető nélkül dallamára.

*

Kedves, szerelmi vallomás ez a dal is:

KOMAROMTÓL ZÖRÖG AZ ÉG...

Komáromtól zörög az ég,
Kedves rózsám, szeretsz-e még?
Mutasd meg szeretetedet,
Ugy sem soká látsz engemet.

Túl a Tiszán dörög az ég,
Ugyan rózsám, szeretsz-e még?
Ha nem szeretsz, azt is mondd meg,
Egymást, rózsám, ne csaljuk meg.

Gyerünk, rózsám, az oltárhoz,
Kössük szívünket egymáshoz.
Én leszek a vőlegényed,
Tied szívem, ha szereted.

Szövegét és dallamát közli: **Szini K.:** A magyar nép dalai és dallamai
105. lap.

Víg, csárdás ez a nóta:

HEJ, RUGD KI, RUGD KI,
RUGD KI!

Hej! rugd ki, rugd ki, rugd ki!
A kis cipőt ki rugta ki?
Kocsmárosné lánya lába ujjá bubja
tudja,
Hej! hogy a cipőt hová rugta.

A cipőnek meg kell lenni,
Komáromba el kell menni.
Kocsmárosné lánya lába ujjá bubja
tudja,
Hej! hogy a cipőt hová rugta.

Dr. Sebestyén Gyula gyűjtése. Magyar népköltészeti gyűjtemény, VIII. k. Dunántúli gyűjtés. (Kiadja a Kisfaludy Társaság.) A dalt Koronczón, Györmegyében gyűjtötték.

E dalnak 2 utolsó sorát így is hallottam énekelni:

Kocsmárosné lánya lába ujjá jobban
tudja,
Hogy a cipő sarkát hova rugja...

*

Komárommal szemben fekvő Szőny-
ről emlékszik meg ez a nóta:

AZ ÚJ-SZŐNYI HEGYEK ALJA
HOMOKOS...

Az új-szőnyi hegyek alja homokos,
Vetek bele szekfű-magot, de bokrost,
Aki aztat leszakítja, jaj be kár,
Az én szívem egy kis lányért, jaj,
be fáj!

Közli: A magyar nép művészete II.
kötet, Dunántúli gyűjtés, 265. Kiadja
a Kisfaludy Társaság.

*

A komáromi kaszárnya és a vár
is megihlette a névtelen dalszerzőket.
Ime:

KOMÁROMI KASZÁRNYA...

Komáromi kaszárnya
Az egyesbe magam vagyok bezárva.
Őrmester úr nyissa ki,
Vagy az ajtót rögtön rúgom ki,
Hadd lássam a babámat,
Babám szívét ne repessze a bánat.

Komáromi temető
12-ös sírja benne legelső.
Sírja körül hat kislány,
Fényes míder van a derekán.
Közepébe a rózsám,
Három arany gyűrű ragyog az újján.

Szövegváltozat az első vers-szakhoz:

Komáromi Óvárba
Csak egyedül magam vagyok bezárva.
Az ajtómon nagy lakat,
Babám szíve bánatában meghasad.
Káplár uram, nyissa, nyissa ki,
Vagy az ajtót rögtön rúgom ki,
Ne sirasson a babám,
Az én kedves tubicám, de tubicám!!

A két első vers-szakot közli: **Gömöri Jenő**: A nagyháború katonanótái című gyűjteményében, Budapest 1918, Lampert R. A harmadik strófát én gyűjtöttem és lekötöltem a Komáromi Lapok 1923 március 10. számában.

*

KOMÁROMI KIKÖTŐBEN...

Komáromi kikötőben áll egy hadihajó,
Közepében, négy sárkában nemzeti lobogó,
Fújja a szél, fújja, hazafelé fújja,
12-ös öreg bakák mennek szabadságra.

Gyere pajtás abfürolni, fegyver lesz az első,
Hull a könnye a bundásnak, mint a záporosó,

Ne sírj bundás, ne sírj, letelik az idő,
Nekem is volt, de már letelt a három
esztendő.

Közli **Gömöri** a fentidézett köny-
vében, 55. szám alatt.

*

Régi szövegű dal ez is:

BÚZA, BÚZA, DE SZÉP TABLA
BÚZA...

Búza, búza, de szép tábla búza,
Kivezet a komáromi útra,
Kivezet a komáromi útra...

Széle piros, a közepe sárga,
Én vagyok a lányok babája,
Én vagyok a lányok babája...

Mikor engem katonának visznek,
Vág vizében még a víz is reszket,
Vág vizében még a víz is reszket...

Közli **Gömöri** idézett gyűjteményé-
ben.

*

Komáromi mivoltával dicsekszik a
szerző ebben a katonanótában:

KOMÁROMI GYEREK VAGYOK...

Komáromi gyerek vagyok,
Komáromban születtem,
Kis koromtól nagy koromig
Benne fölnevelkedtem.

Végig megyek, végig megyek
Komáromi főutcán,
Véletlenül betekintek
Kis angyalom ablakán.

Onnét is csak azt kiáltja:
12-ös gyere be!
Adj egy csókot, egy utolsót,
Gyere, ülj az ölembe.

Fölszántatom, fölszántatom
Komáromi főutcát,
Vetek bele, vetek bele
Piros pünkösdi rózsát.

Ha a Tisza, ha a Duna
Piros rózsát teremne,
Minden szőke, barna kislány
12-öst szeretne!

Dallama: »Irja, írja, no csak hadd
írja, szabadságos kiskönyvem« dalla-
mával egyezik. Közli **Gömöri Jenő**
idézett gyűjteménye 156. sz. alatt.

*

Ógyallán énekelték ezt a dalt:

ENGEM BABÁM...

Engem babám ne sirass,
Értem könnyet ne hullass,
Mert beírták nevemet a
nagykönyvbe,
Komáromi hadkiegészítőbe.

Gyűjtötte **Endrey Elemér**, volt ógyalai, most budapesti meteorológus.

*

Régi, feledésbe ment dal ez is:

KÜRTHY KRISZTINA...

Kürthy Krisztina férjhez menne már,
Férjhez menne, de nem veszik,
Azt a bolondot nem teszik
Komáromban már...

Ad nótam: »Nincsen olyan lány,
Mint a zsidó lány«. Gyűjtötte **Frieschmann Lajos dr.**, orvos.

*

Kevesen emlékeznek már erre is:

KOMÁROMI...

Komáromi »krónprinz« hadnagy
Megpödri a bajuszát,
Megöleli, megcsókolja
Kökényszemű babáját.

Gyűjtötte **Frischmann Lajos dr.**
orvos.

*

A messze földön híres komáromi
dunai malmok is meghihlették a nóta-
költőt:

KOMÁROMI DUNAMALOM...

Komáromi dunamalom kereke,
Lisztes mónár Sári jánya szeret-e?
Nem tudom, forog-e annyit a kerék,
Mint ahányszor elsóhajtom a nevét.

Komáromi Duna-mentén van egy gát,
Kifut elém tán a babám, ha meglát.
De ha nem jó, de ha várat magára,
Nem lát többé Rév-Komárom határa.

Szövegét írta **Kovács Mihály** Buda-
pest, zenéjét szerezte **Buday Dénes**
Budapest.

*

Vidám nóta az alábbi:

BÉKARIKATÓ.

Komáromi híres csárda »Békarikató«.
Öreg cigány hegedűjén sír a nótaszó.
Azt se tudja, mi a kóta,
Még is szépen szól a nóta,
Hogy aszongya:

»Nagy a feje, búsuljon a ló«.

Komáromban befagyott a réti Bese-tó.
Ott füstölög a parton a »Békarikató«.
Ha zörög a feleségem,
Átcsúszok a síkos jégen,
Ott danolom:

»Nagy a feje, búsuljon a ló«.

Szövegét írta **Kovács Mihály** Buda-

pest, zenéjét szerezte **Hetényi Heidelberg Antal** Budapest. Ez a dal 1932-ben jelent meg és a budapesti rádió is közvetítette.

*

Kovács Mihály szerezte a:

Komáromi Nádor uccán
Vertem én a marsájnco

kezdetű dalt is, de a dal teljes szövegét nem tudtam megszerezni.

*

KOMÁROMBÓL JÖN A POSTA...

Komáromból jön a pósta sebesen,
Szomorú hírt hozott rólad, kedvesem,
Gyász-szegélyű levélbe' van megírva:
Holnap tesznek kis angyalom a sírba...

Ne itass most postáslegény, menj
vissza,
Hisz a lovad a Vág vizét nem issza,
Keserű lett, belesírtam könnyemet,
Eredj vissza, mily szaporán csak lehet.

Eredj vissza, mondd meg ottan
mielőbb,
Szélesebbre ássák rózsám sírhelyét,
Még ma engem úgyis megöl a bánat,
Temessenek oda, hová babámat...

Szövegét írta **Baranyay József dr.**,
zenéjét szerezte **Mihola Gyuszi dr.**

KOMAROMI POLGARMESTER
LEANYA...

Komáromi polgármester leánya,
Fáj a szívem, majd meghasad utána.
Úgy kell nékem, mért néztem a
szemébe,

No de azért jutok még az eszébe.

Felmegyek a komáromi kis hídra,
Hogy ne lássák a szememet kisírva,
Könnyeimet hullajtom a Dunába,
Fáj a szívem, majd meghasad utána.

Szövegét és zenéjét szerezte **Seress
Rezső.**

*

RÉGI VÁROS RÉVKOMÁROM.

Régi város Révkomárom,
Főutcáját gyakran járom.
Az aszfaltján sok lány sűrög,
De én azért

Házasodni nem készülök.

Nagy ott a fény, nagy a pompa,
Kit vennék én oltalmamba?
Nem tudnám azt pénzzel győzni,
Aki csak szép,
De nem tud még sütni, főzni.

Jaj, de mégis egy lány akad,
Kinek ajkán rózsza fakad.
Kék nefelejcs a szemében,
Csupa élet,
Ég a munka a kezében.

Ott lakik a Dunaparton;
Meg is kérem, meg is tartom,
Egyszerű ház, tiszta lélek;
Oda menni,
Ott maradni nem is félek.

Szövegét és zenéjét írta **Tóth István**. A szövege megjelent a Komáromi Lapok 1928. április 7. számában.

*

NE SÍRJATOK...

Ne sírjatok komáromi lányok,
Visszajönnék a huszárok,
Valaha, valaha, vagy soha...

Ezt a dalt más városokban is éneklük a megfelelő variációkkal. A kesztelyi lányokat azzal vigasztalja e dal, hogy majd visszajönnék a gazdászok, stb.

*

KOMÁROMI KISLEÁNYOK.

Komáromi kisleányok
Helyretyutyutyu!
Mind a patrongyárba járnak,
Helyretyutyutyu!
Kilenc krajcár a napszámuk,
Mégis fodros a szoknyájuk,
Helyretyutyutyu!

Ezt a dalt is éneklük más városokban is megfelelő átváltoztatással.

KECSKEMÉT...

Kecskemét az híres város,
De Komárom térdig sáros
És ha tél van, havazik
Tavaszig...

Éneklik a Kadettszerelem c. operettben. Szövegét és verseit írta: **Békfi István** és **Szilágyi László**, zenéjét szerezte **Gyöngy Pál**.

*

Ujabb keletű dal az alábbi is:

GYALOGÚT, KOCSIÚT...

Gyalogút, kociút, Komáromba visz
az út,
Le is út, fel is út, nem szép a lány,
hogya rút.
Az én babám szép is, jó is, ezer hold
föld — katasztrális — esik rá,
A gyöngypártát a páromra,
omba, romba, Komáromba teszik rá!

Ez is lesz, az is lesz, Komáromban
lakzi lesz,
Píz is lesz, föld is lesz, a pincében
bor is lesz.
Három hétig lakodalom, fácánkakas
az asztalon, ihajrá!
Én, oszt meg az ides párom,
omba, romba, Komáromba iszunk rá!

Szövegét írta **Szondy István**, zenéjét szerezte **Thegze Gerger Miklós**. Énekelték már a budapesti rádióban is.

*

A dalszövegírók mind többször fordulnak Komárom felé és az újabb időben is több dalszöveg megjelent, amelyben Komáromot említik. Ilyenek például:

HIRES HELY KOMÁROM...

kezdetű. Irta **Eisemann—Szilágyi**. A »Szerelemre ítélem« c. filmben fordul elő, mint induló.

*

IDELATSZIK RÉVKOMÁROM VÁRA
kezdetű, amelyet **Murgács Kálmán** írt.

Sok dalt, minők például: Lányok, lányok, simongáti lányok, Megjöttek a fehérvári huszárok, Messze van a nyiregyházi kaszárnya stb. Komáromban Komáromra átalakítva szokták énekelni, Komárom nevét téve a megfelelő helyre. Ezek nem eredeti komáromi nóták, hát nem is sorolom föl azokat.

*

Van egy magyar közmondás is,
amelyben Komárom előfordul:

**»Jó odahaza, mint a komáromi
leány.«**

Ezt a közmondást azonban nem igen
hallani manapság. Említi **Erdélyi János**: »A magyar nép közmondásai«
című művében.

*

Van egy közismert, régi rigmus is,
amely Komáromot említi:

RETIRÁLJ...

Retirálj, retirálj,
Komáromig meg se állj!

Ez a rigmus 1809-ben keletkezett
a június 14-én lefolyt győri csata alkalmával, amikor az utolsó nemesi
felkelést és a többi osztrák, magyar
hadakat a franciák Jenő olasz alkirály
vezetése alatt Kismegyer pusztán,
Győr mellett szétverték. Sokat
írtak már erről a csatáról és vannak
sokan, akik a nemesi felkelést védelmükbe veszik,
mert jobb munició, ügyesebb vezetés mellett
a nemesek győztek volna a franciák felett.

*

A most 232-ik évfolyamban lévő régi, híres Komáromi Kalendárium kék borítékján is szokott rigmusokat közölni, amelyek szintén Komárommal foglalkoznak és hamarosan elterjedtek és a nép széltében-hosszában használta. Az első boríték vers, rigmus 1818-ban jelent meg:

Ez itt ama híres Komárom városa,
Melynek oldalait a két Duna mossa.
Nézd, e nagy erősség Rév-Komárom vára,
Mely még ellenségnek nem jutott
karjára.

1830-ban így szól a Komáromi Kalendárium boríték-rigmusa:

A két Duna között Rév-Komárom
fekszik,
Hogy még magyar város, ő méltán
dicsekszik.
E várat nem tudta a török megvenni,
El kellett alóla néki mindíg menni.

1831-ben:

Csallóköz-szigetén Rév-Komárom
főhely,
Szép magyar lányokat, menyecskéket
nevel.
Két Duna keríti a komáromi várt,
Szűz vár, ellenségnek ő keblet nem tárt.

1833-ban:

E kép Rév-Komárom városát mutatja,
A szép magyar nyelvnek van itt szép
divatja.

Óvárból és Újból áll Komárom vára,
Ellenséges had még egyikben se jára.

1852-ben fölajdul a rigmus a sok
csapás miatt eképpen:

Komárom városa gyász-sorsát siratja,
Tűz, víz, háborúknak lett az áldozatja.

Ezek a rigmusok nagyon elterjed-
tek, mert hiszen maga a Komáromi
Kalendárium népszerűség tekinteté-
ben vetekedett a lőcsei kalendárium-
mal. Bővebben **Baranyay József dr.:**
»A komáromi nyomdászat története«
című könyvben.

*

A régi nótagyűjtők közül sokan azt
mondják, hogy az alábbi pár nóta
komáromi eredetű:

ARRA ALÁ FARAGNAK

AZ ACSOK...

KÉK A KÖKÉNY...

HÁT A KESZEG MIT ESZIK?...

HAT TE KESZEG, MIT ESZEL?...

*

Végére értem a Komáromra vonatkozó nóták közlésének. Szeretettel kerestem, kutattam, hogy minél több dalt szedhessek össze, amely a mi szűkebb hazánkat, Komáromot is említi.

Kedves olvasóim, vegyék olyan szeretettel ezt a kis mezei bokrétát, amilyen szeretettel én összekötöttem.

Dr. Baranyay József **munkái:**

I. TÖRTÉNELMI MUNKAI:

A csallóközi aranymosás. Komárom, 1911. (Elfogyott.)

A régi Csallóköz. Adatok Csallóköz történetéhez. Nagymegyer, 1911. — (Elfogyott.)

Fejedelemjárás Komárom vármegyében. Hazai, külföldi és exotikus fejedelmek, uralkodók, főhercegek, diplomáciai követek tartózkodása Komáromban és Komárom vármegyében a rómaiak korától egész napjainkig. Budapest, 1912. Ára 20 Kč.

A komáromi nyomdászat és a komáromi sajtó története. Budapest, 1914. Ára 20 Kč.

A komáromi sajtó történelmi repertóriuma. Budapest, 1914. Ára 5 Kč.

Régi utazások Komárom vármegyében a legrégebbi időktől a múlt század közepéig. Komárom, 1928. Ára 22 Kč.

Atlantisz, az elsüllyedt világrész. A legújabb kutatások eredményei. Komárom, 1930. Ára 10 Kč.

II. SZÉPIRODALMI MUNKÁI:

Miczi, Gizi, meg a Böske és egyéb elbeszélések. Győr, 1902. (Elfogyott.)

Lucifer kisasszony és más egyebek. Budapest, 1908. (Elfogyott.)

Balogh Etus éjszakái és egyéb történetek. Komáromi Kacz Endre eredeti rajzaival és a szerző arcképével. Komárom. Ára 16 Ké.

Komárom a magyar népdalokban. Komárom, 1938. Ára 5 Ké.

III. SZERKESZTETTE:

Csallóközi Lapok. Szépirodalmi és közgazdasági lap, 1903—1912-ig.

Komáromi Ujság. Szépirodalmi és közgazdasági hetilap, 1913—1919-ig.

Komáromi Lapok. Politikai és közgazdasági lap 1923—

Barázda. Politikai és közgazdasági lap, 1923—1936-ig.

Vagyunk. Szépirodalmi és tudományos folyóirat, 1920-ban.

Komáromi Kalendárium. 1914—1919.

Csallóközi Naptár. 1921—1938-ig.

Barázda Naptár. 1921—1936-ig.

Komárno—Komárom városi magyar közkönyvtárának címjegyzéke. Komárom, 1929, 1931, 1932, 1934, 1936, 1938. II., III., IV., V., VI., VII. füzet.

